

De oorlog tussen **Georgië en Rusland** maakt een eind aan westerse illusies over een nieuwe wereldorde naar eigen model. Het Kremlin heeft heel andere ambities; daar heerst een koel realisme. Door **Arnout Brouwers**.

De ruige wereld van de machtspolitiek is terug

Er zijn de afgelopen week veel illusies kapotgegaan over de aard van het Rusland van Poetin en Medvedev. Zoals de illusie dat Rusland 'net als wij' zou kunnen worden, de westerse democratie als hoogste waarde zou aanvaarden en zijn *hard power* zou inruilen voor de *soft power* van het Bolsjoi Ballet.

Maar daar moet bij worden opgemerkt dat dit een typisch westerse illusie was, die er nog altijd van uitging dat na de Koude Oorlog de hele wereld in 'ons' spiegelbeeld hervormd kon worden. Vanuit Russisch perspectief volgt het militaire optreden logischerwijs uit jarenlange westerse doofheid voor Russische argumenten.

De Amerikaanse historicus en publicist Edward Luttwak, van het Centre for Strategic and International Studies in Washington, schreef deze week: 'In Zuid-Ossetië zien we de terugkeer naar machtsstrijd tussen de grootmachten.' Vergeet de Koude Oorlog, het is weer de 19de eeuw. 'Soft power is irrelevant gebleken, tanks bepalen wat er gebeurt.' En dit alles op de grens van Europa, dat deze ruige wereld voorgoed vaarwel had gezegd.

Bij alle westerse verontwaardiging over de Russische bezetting van een deel van Georgië, zou enige zelfkritiek niet misstaan. Het was tenslotte de bondgenoot Saakasjvili die een onbesuisde poging begon om Zuid-Ossetië terug te veroveren en daarbij de kanonnen op de stad Tschinvali richtte. Hoeveel burgerslachtoffers daarbij omkwamen, is nog onduidelijk. Moskou had het deze week over 1.600, volgens anderen waren het er aanzienlijk minder. Een Russische onderzoekscommissie maakte woensdag gewag van 133 bevestigde doden. Zeker is wel dat er ook minstens tien Russische *peacekeepers* bij werden gedood – op zich al een casus belli voor Rusland.

In de NAVO-verklaringen heb ik er weinig over teruggevonden, wat alleen het Russische gevoel kan versterken dat het Westen altijd met dubbele maten meet, zeker als het Rusland betreft. Poetin had gelijk toen hij over de westerse houding jegens Saakasjvili zei: 'He may be a bastard, but he's our bastard.' Het is die hoogmoed van de westerse diplomatie – die zichzelf als hoogste arbiter ziet van recht en onrecht en die zelf wel uitmaakt waar en wanneer het recht mag buigen voor de macht – die tegen de tanks is opgelopen van het Russische 58ste leger.

Vals gehuil

Het gehuil om de Russische *play* klinkt vals. Als het Westen machtspolitiek mag bedrijven in zijn achtertuin – en ver daarbuiten – zonder inachtneming van de belangen van anderen, vanwaar dan die verbazing als Rusland in

zijn eigen achtertuin terugduwt? *If you can't stand the heat, get out of the kitchen.*

Dat geldt vooral in Georgië, waar de Amerikanen simpelweg gefaald hebben, ondanks alle militaire adviseurs en CIA-officieren die ze er de afgelopen jaren naartoe stuurden. Saakasjvili's roekeloosheid werd aangemoedigd met grote defensiedaals en suggestieve steunverklaringen (die hol bleken). Zijn ondemocratische en militaristische neigingen werden onder het vloekleed geschoven. Daar verried zich die andere reden waarom Georgië zich in westerse belangstelling mag verheugen: zijn rol als energiecorridor van de Kaspische Zee naar Europa.

Dat Saakasjvili paranoïde trek-

Illustratie Max Kisman

ken begon te vertonen, werd al duidelijk in november vorig jaar, toen hij de oppositie met geweld van straat veegde en de nootdoodstand afkondigde. Maar alle hoop bleef gericht op Saakasjvili, waardoor het Westen ook de democratische en pro-westerse oppositie van zich vervoemde. Als straks de wankele democratie van Georgië verder in het gedrang komt, zal dat wel hoofdzakelijk, maar niet exclusief aan Rusland te wijten zijn.

En hoe zit het dan met Rusland? Heeft dat geen schuld aan de oorlog? Zeker, in de zin dat het de afgelopen jaren alles heeft gedaan om Saakasjvili's pro-westerse regering onder druk te zetten, van economische blokkades, de uitreiking van Russische paspoorten

aan Abchaziërs en Zuid-Osseten, de militaire steun aan deze gebieden tot het provocerende besluit dit voorjaar om er 'wettige banden' mee aan te knopen.

Maar hoe past dat gedrag in ons beeld van een hyperkapitalistisch Rusland, dat vooral zijn (in de schoot geworpen) economische macht wil gebruiken om weer als grootmacht op te staan? Naadloos, helaas. Rusland is het type land dat we vaker zullen treffen in deze eeuw: een semi-autoritair land dat internationale relaties puur beschouwt in termen van machtspolitiek – en ervan uitgaat dat anderen dat ook doen.

Rusland en China zijn de eerste serieuze staten die de Amerikaanse hegemonie direct uitdagen. Rusland speelt in deze de rol van

het opgewonden keffertje, dat maar blijft blaffen en soms dobt, China die van de olifant, die gewoon door zich te verheffen laat zien wie de grootste is.

Oude rijk herstellen

Wie nog uitgaat van een wereld gedomineerd door het Westen, die als enige het recht heeft unilaterale besluiten te nemen, kan Rusland alleen als 'revanchistische macht' zien, die zijn oude rijk wil herstellen.

Daar zijn ook genoeg voorbeelden van te geven: het venijn waarmee Estland en Georgië de afgelopen anderhalf jaar zijn aangepakt, de onfrisse agitatiecampagnes in Oekraïne en de Baltische landen, en de megafoondiplomatie waar-

het Balticum, is uiteindelijk geslikt. Hoewel nu de theorie de overhand krijgt dat Rusland uit is op restauratie van zijn rijk, overheerst in het Kremlin een koel realisme: de opvolgerstaten van de Sovjet-Unie komen nooit meer terug – zelfs als ze geleid worden door 'pro-Russische' politici. In die context moet ook de nieuwe gasrekening worden gezien die deze landen kregen. Wie geen voogding accepteert, krijgt ook geen subsidies meer en mag westerse prijzen betalen.

Verder is Rusland ook een trots land, een wereld op zich, een oude imperiale macht – die uit is op herstel van zijn positie na de 'vermederingen' van de jaren negentig. De relatie met Europa is complex. Rusland beschouwt zichzelf, historisch gezien, als redder van de Europese beschaving – in geestelijke zin als het 'Derde Rome' na de val van Constantijnople, in fysieke zin als land dat Europa van de nazi's heeft bevrijd.

Tegelijk is het een macht op de grens van culturen. Hoe kun je een eigen universum zijn, maar geen logisch centrum van een cultuur? Dat is een recept voor een getormenteerd bestaan: een Europees land, dat een groot deel van de Europese geschiedenis gemist heeft; bewaker van de Europese orde, omringd door landen die niet willen worden gered; Europees, maar niet westers. Het lijkt een garantie voor wederzijds onbegrip. Zeker als je er de erfenis van 76 jaar communisme aan toevoegt en de postimperiale kater waarvan het land last heeft.

Gezien dit zelfbeeld is het niet vreemd dat er altijd iets wrijft in Ruslands omgang met het Westen en met de directe burens. Behalve Rusland zelf, gelooft er namelijk niemand in de speciale rol die het land te vervullen heeft. En al helemaal niet de gebieden en volken die door Rusland gekoloniseerd zijn, of na de Tweede Wereldoorlog door Moskou zijn 'bevrijd'.

Daarom zat een botsing tussen het westerse Europa (dat zonder schroom oprukte tot Ruslands grenzen) en het Russische Europa (misschien altijd al in de kaarten. Zeker nu de hegemoniale macht Amerika op zijn grenzen is gestuit in het Midden-Oosten en het Kremlin weer autoritair wordt bestuurd door machthebbers die de hervonden kracht van het land kunnen inzetten om ergens een rode streep te trekken.

En die streep ligt, zo heeft Rusland ettelijke malen duidelijk gemaakt, bij Kosovo, Oekraïne en Georgië. Kosovo mocht niet onafhankelijk worden, en Oekraïne en Georgië geen NAVO-lid. Kort nadat Kosovo onafhankelijk was geworden, knoopte Moskou 'juridische banden' aan met Zuid-Ossetië en Abchazië. Tbilisi sprak terecht van 'de facto annexatie' van gebieden onder Georgische soevereiniteit.

Het was de rekening die Rusland presenteerde voor Kosovo:

het Westen snoept unilateraal een provincie van Servië af, wij doen hetzelfde in Georgië. De recente oorlog heeft nu zelfs een doel bereiken gebracht dat de afgelopen jaren onhaalbaar leek – het afzetten van Saakasjvili en een politiek neutraal Georgië.

Deze week sprak de NAVO zijn afschuw uit over de Russische bezetting van een deel van Georgië. De Amerikaanse minister Rice waarschuwde dat Rusland 'geen nieuwe lijn in Europa' kon trekken door Georgië of andere landen het recht op NAVO-lidmaatschap te ontzeggen. Op zijn beurt verwijt Rusland de NAVO een nieuwe lijn te trekken – die in de toekomst zelfs Oekraïne van het Moederland zal afsnijden. Elke kant zit gevangen in zijn eigen gelijk, wat weinig goeds voorspelt voor de toekomst.

De NAVO betoogt dat het louter uit democratieën bestaat en daarom geen kwaad in de zin heeft. Maar in een tijdvak van machtspolitieke wedijver maakt dat geen indruk. Democratie is in de ogen van het Kremlin het wapen waarmee de VS straatrevoluties in beide landen hebben aangejaagd en

De uitdagers van de VS: keffertje Rusland en olifant China

hun invloed in de regio hebben uitgebreid. En kwaad in de zin bewees de NAVO voor veel Russen in 1999 met de bombardementen op Belgrado, een oude Europese (en orthodox christelijke) hoofdstad.

Dat deze tegenstellingen nu rond Georgië en Oekraïne tot uitbarsting komen, volgt uit twee ontwikkelingen: juist nu Rusland hernieuwd zelfvertrouwen heeft, begint de NAVO aan de (voor Rusland) pijnlijkste uitbreidingsronde tot nog toe. Te vreezen valt dat door de oorlog in Georgië de hardliners aan beide kanten aan kracht winnen. De pragmatische lijn die in Moskou de afgelopen jaren de overhand had, zal onder druk komen te staan.

Voor Europeanen is het de zoveelste 'wake up call' dat de rest van de wereld zich niet in post-moderne richting ontwikkelt. Oost-Europeanen wisten dat al, wat hun neiging verklaart zich aan de Amerikaanse macht vast te klinken. Die optie is de meeste West-Europeanen een gruwel.

Daarmee doemt een perspectief op dat velen bekend zal zijn: Europa als speelbal van omringende grootmachten. Met als inzet de nieuwe lijn die door Europa loopt. De kernvraag is of die door de NAVO of door Rusland wordt getrokken.

Arnout Brouwers is correspondent in Moskou van de Volkskrant.